

EESTI KUNSTIAKADEEMIA

Kunstikultuuri teaduskond
Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond
Arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise täienduskoolitus

ILSHAT HANOV

**Tänavotsa talu lauta ja küüni tehnilise seisundi analüüs ja
ettepanekud restaureerimistöödeks**

Tänavotsa talu, Suurküla, Lääne-Harju vald, Harju maakond
(katastritunnus 56202:001:0423)

2017/2018 õppeaasta

Arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise täienduskoolituse lõputöö

Tallinn 2018

SISUKORD

Sissejuhatus	3
1. Ajalooline ülevaade	4
2. Väärtused	6
3. Materjalikasutus, tehniline seisukord ja säilitamise ettepanekud	7
4. Kokkuvõte	13
5. Kasutatud kirjandus ja teised allikmaterjalid	13
6. Lisad	13

Sissejuhatus

Käesolev Eesti Kunstiakadeemia muinsuskaitse ja konserveerimise osakonna arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise täienduskoolituse lõputöö käsitleb Harjumaal, Lääne-Harju vallas, Suurkülas Tänavotsa talu ajalooliste majandushoonete lauta ja küüni tehnilise seisukorra hindamist ning soovitusel-ettepanekud hoonete säilitamiseks ja edasiste remontimis- restaureerimistöde planeerimiseks.

Tänavotsa talu kuulub praegusele omanikule juba mõned. Omaniku soov on säilinud majandushooned rekonstrueerida ning võtta pikemas perspektiivis kasutusele suvituskohana. Mõlemad vaadeldavad hooned kuuluvad säilitamisele ning vajavad asjatundlikku restaureerimist. Mõlemad hooned on praegu panipaikadena kasutusel.

Samal krundil hooajaliseks kasutamiseks praeguse omaniku poolt mõni aasta tagasi on ehitatud saun, see asub vaadeldavatest ajaloolistest hoonetest ca 50 m kaugusel. Tänavotsa talu katastriüksuse 56202:001:0423 pindala 21.32 ha¹.

Lääne-Harju vallas asuva Suurküla territooriumil asub kaks riikliku kaitse all kultuurimälestist: arheoloogia mälestis "Asulakoht"² ning ohverdamise koht "Hiiealune"³. Mõlemad mälestised asuvad Tänavotsa talu krundist mõne saja meetri kaugusel. Tänavotsa talu ajaloolised majandushooned ei ole ehitismälestised ning ei asu riikliku kaitse all.

Tänavotsa talu laudahoone ja küüni ülevaatused ja väliuuringud teostati allakirjutanu poolt 2018. aasta märtsis.

---

¹ Registreeritud katastriüksuse andmed maa-ameti info. Edastas arhitekt Eva-Liisa Lepik

² Kultuurimälestiste riiklikus registris nr 18626. register.muinas.ee/public.php?menuID=monument

³ Kultuurimälestiste riiklikus registris nr 18627 register.muinas.ee/public.php?menuID=monument

1. Ajalooline ülevaade

Suurküla Tänavotsa talu asub Harju maakonnas Lääne-Harju vallas⁴, endises Harju-Madise kihelkonnas, Padisest 8,2 km kauguselt.

Padise on ajalooline paik Harjumaal, muistses Rävalla maakonna Vomentaga kihelkonnas, mille omaaegset tähtsust rõhutab keskmisest rauaajast (7.-8. sajandist) pärit linnusekoht, mis rajati jõekääru kõrgele neemikule.

Dünamündest (Daugava jõe suudmeala lähedal) pärit mungad rajasid Padisele oma kabeli 1254. aastal. Peale Dünamünde kloostri sundmüüki Saksa Ordule 1305. aastal asus vennaskond 1310. aastal Padisele. Iseseisva Padise kloostri rajamise alguseks võib pidada 1317. aastat, kuigi ehitusluba saadi Taani kuningas Erik Menvedilt juba 1305. aastal. Oma suurima õitsengu saavutas klooster 1400. aasta paiku, mil lisaks ulatuslikele valdustele Eestimaal oli klooster omandanud ka valdused Lõuna-Soomes praeguse Helsingi ümbruses, Porvoos, Sipos ja Pernajas. Kloostri tegevus lõppes 1558. aasta lõpus, kui ordumeister Gotthard Kettler kloosterkindluse ordu valdusesse võttis ja vennaskonna laiali saatis. Kloostri pärast peeti Liivi sõja ajal (1558-1583.a.) mitmeid tuliseid lahinguid ja sõjategevus tekitas ehitistele ka märgatavaid kahjustusi.

Suurküla asub ajalooliselt maadel, mis Rootsi kuningas Gustav II Adolf 1622. aastal kinkis Thomas Rammile, kes bürgermeistrina juhatas Riia linna kaitset ja pidas kuningaga alistumisläbirääkimisi. Kui kuningas oma vägedega Riiga sisse marssis sai Thomas Rammist esimene Riia bürgermeister Rootsi võimu all. Kuningas tänas Thomas Rammi tema teenete eest Rootsi krooni ees ja annetas talle Padise-Kloostri mõisa ühes Vasalemma abimõisaga⁵. Padise-Kloostri mõisa külje all asunud ning kloostri abti omandis olnud neli küla: Lisküla (Lisakatku), Suurküla (Surekülla), Tänavotsa (Tennaotse) ja Suurevälja (Nõmme) jäid peale Liivi sõja Dietrich Kawerile ning 1592. aastast kuulusid Happtmatti (Happemati) rüütlimõisa koosseisu. 18. sajandi keskpaigast kuni 1883. aastani kuulus Ämari mõis (Habbinem) Patkulitele. 1913. aastal oli mõisnik Ernst von Tritthof, 1919. aastal kuulus mõis tema emale Emilie von Tritthofile. 1914. aastal oli mõisa koosseisus 13,8 ha mõisamaad, 32 lahustükki (953,7 ha) ja 4 küla. Külade põllud on osalt musta, osalt kiviklibuse või liivase mullaga. Talupoegade sissetulekud oma maadelt olid

---

⁴ Aastatel 1992–2017 kuulus küla Padise valda

⁵ Padise mõisa ajalugu. padisemois.ee/ajalugu/

keskpärsed ja maarenti nemad ei pidanud maksma. Selle asemel kasutati neid Ämari mõisa põllutöödel⁶.

Tänavotsa talu majandushooned Google maps õhufotol

Tänavotsa talu kohta kirjalikke materjale praktiliselt säilinud ei ole. Enamus kirjapandust tugineb objekti ülevaatus käigus saadud informatsioonist. Suureks abiks oli Harjumaa muuseumis Ämari mõisa ja selle külade kohta saadud informatsioon. Tänavotsa talu viimase omaniku kohta andis informatsiooni Padise valla sekretäri pr. Reet Pikkpõld. Viimane Tänavotsa talu perenaine - Katarina Saanverk sündis 20. jaanuaril 1901. aastal ja suri (hukkus tulekahjus) 07. märtsil 1997. aastal. Talu laut ja küün ehitati tema elu ajal - 1914. aastal. Sellest teatab laudahoone lõunaseina müüritises kivi peremehe nimega ja aastaarvuga "1914 J. Sangverg".

Kahjuks ei suutnud allakirjutanu leida ühtegi fotod Tänavotsa talu elumajast. Teades naabritelt ja valla sekretärit, et hoone on põlenud maha võib ainult arvata, et tegemist oli puidust hoonega. 20. sajandi algul tihti uuendati majandushooned elumaja aga jäi samaks. Nii

---

⁶ H. Ridbeck, *Padise läbi aegade*. A. Salmin, 2003, lk 17

väidab oma magistritöös "Maastik ja taluarhitektuur. Maa-arhitektuuri inventeerimine" Riin Alatalu⁷.

"Veel hoogsamalt kui elamuid uuendati taludes majandushooneid. Karjakasvatuse tähtsuse tõus sundis talumehi kõige põhjalikumalt moderniseerima loomalautu ja hobusetalle. Sageli ehitati lõhutud maakivist laudad, tallid, kuivatid ja aidad palju kapitaalsemalt ning mõnikord ka välimuselt mõjuvamalt kui elamud. Neid hooneid ilmestavad mustrisse laotud nurgad, uste-akende sillused ja raamistused ning muud detailid"⁸.

Vaadeldavate majandushoonete ehitusmaterjaliks kasutatud Vasalemma marmor oli kasutusel lähiümbruses varasemast ajast, kuid eriti populaarseks muutub see 19. sajandi lõpul - 20. sajandi algusel. Nii Vasalemma mõisa omanikud Baggehufwurdtid tundsid suurt uhkust nende mõisa maadel leitud kivisordi üle ja et saada selle töötlemine veelgi korralikumalt käima, värbasid tööle isegi mõned Sileesiast kohale kutsutud spetsialistid. 20. sajandi algul on lähetatud sealses kivimurrus mitmes mõõdus valmistatud raiddetaile ainuüksi Peterburi suunal teele kuni kakssada vagunitäit aastas⁹.

2. Väärtused

Arvestades, et mõlemad Tänavotsa talu ajaloolised abihooned ei ole ehitismälestistena riikliku kaitse all, ning ei asu teiste mälestiste kaitsevööndil, kuid on ajaloolised hooned, maa-arhitektuuri muutmatul kujul säilinud omapärased näited ei võimalda nende kohta koostada muinsuskaitse eritingimused nii nagu seda nõuab "Muinsuskaitseaduse" § 35 lõike 3 alusel kehtestatud määrus "Kinnismälestise ja muinsuskaitsealal paikneva ehitise muinsuskaitse eritingimuste koostamise kord"¹⁰.

Tänavotsa talu laudahoone ja küün on komplekselt ja ilma ümberehitusteta säilinud tüüpilise kohaliku maa-arhitektuuri musternäited. Oskuslik kohaliku ehitusmaterjali kasutamine aitas majandushoonetele ilma märgatavat hooldust ja remontimist püsida rohkem, kui sada aastat.

---

⁷ R. Alatalu, *Maastik ja taluarhitektuur. Maa-arhitektuuri inventeerimine*. TTÜ, Tln., 2008, *Acta architecturae naturalis I*

⁸ R. Alatalu, *Maastik ja taluarhitektuur. Maa-arhitektuuri inventeerimine*. TTÜ, Tln., 2008, *Acta architecturae naturalis I*

⁹ A. Hein. *Padise kandi mõisad. Kogum. Padise pärand, Padise, 2015, lk. 56*

9. *Mälestise ja muinsuskaitsealal paiknevate ehitiste konserveerimise, remondi ja ehitamise projektide koostamise ja neis eelnevate uuringute tegemise tingimused ja kord ning muinsuskaitse eritingimuste koostamise kord. Kultuuriministri 04. august 2011. a. määrus nr 14 „Kinnismälestise ja muinsuskaitsealal paikneva ehitise muinsuskaitse eritingimuste koostamise kord“ RT I, 08.07.2011, 25*

See, et majandushoonetel ainsaks tõsiseks remondiks oli eterniitkatuse ehitamine on selgitatav asjaoluga, et enne sovhoosiaega olid ehituskonstruksioonid veel heas seisukorras ja peale Eesti vabariigi taastamist oli taluperenaine juba vanaks saanud ning ei olnud enam võimeline hooldustööde tegemiseks.

3. Materjalikasutus, tehniline seisukord ja säilitamise ettepanekud

Laudahoone vundament on rajatud paekivi müüritisest, mille seisukorra hindamine on raskendatud sest konstruksioone ei pääse tervikuna hindama. Käesoleva lõputöö raames kaevati ainult üks šurf. Seega tuleb vundamendi puhul tugineda rohkem kaudsetele näitajatele, mis võivad anda vundamendist rahuldava ülevaade. Laudahoone lääne- ja väiksemal määral ka põhjaseina ääres kasvab metsviinapuu. Tavaliselt puud, mis kasvavad hoonele nii lähedal omavad vundamendile kahjustavat mõju.

Laudahoone välisseinad on laotud kohalikust ehitusmaterjalist. Välisseinte müüritisest on kasutatud kombineeritud ladu graniitkivist (rahvakeeli - maakivist) ning tõenäoliselt Rummu kivimurrust saadud nn Vasalemma marmorist ehk kohalikust paekivist. Müüritise omapäraks on enamus nurgakividest poolpuhta töödeldusega nagu raidkividel. Töödeldud nurkadega paekivid on kasutatud ka akende ja ukse põskedes. Graniidist kivid on käsitsi lõhutud. Nendest on ehitatud laudahoone lõunapoolne sein. Teiste seinte müüritis on paekividest. Müüritise laius on ühtlane, ca 60 cm. Ladumisel on kasutatud lubiliiv segu. Kohati on seinaladu parandatud tsemendi sisaldusega seguga. Sellised parandused on laudahoonele ida- ja lõunaseinas. Kööni välisseinad on laotud ainult paekivist. Graniitkive siin ei ole kasutatud. Müüritise ehitusiseloome, vuukide laiused, paekivide omavahelised sidumised, nurkade ladu jm on mõlemal abihoonel väga sarnased, mis lubab arvata, et mõlemad hooned ehitati üks ja sama inimene.

Katuse konstruksiooni ülevaatus ei andnud selgust eterniidi all oleva sindelkatte seisukorrast. Seda saab selgitada ainult katuselt eterniidi eemaldamise järel.

Objekti visuaalne ülevaade

Laut ja abiehitus (kuur). Seinad on ehitatud 60 cm paksusega naturaalkivist-graniit, dolomiit ja marmor. Läänepoolne külg koosneb 75% graniidist, 15% dolomiidist ja 10% marmorist. Kõik akna, värava ja ukse nurgad on valmistatud töödeldud (tahatud) kivist. Avad on vooderdatud marmorist võlvsiillustega. Idapoolsel seinal on vasakul pool lauda sissepääs, väravad on aga paremal pool ja avade vahel on aken (ill. 4, 5, 6, 7). Põhja ja lääne pooltel on

samad aknad nagu idapoolsel seinal. Lõunapoolsel seinal on puuvärvad (ill. 13, 14, 15). Lauda katus on kaetud lainelise eterniidiga, mille all on säilinud vana pilbaskatus (laastkatus), mis on paigaldatud laudroovile, kuid lauad on paigaldatud mitte katkematu kihina, vaid sõrendusega, katuse sarikakonstruktsioon on ehitatud jämedalt tahutud palkidest. Katuse karkass ehk kandekonstruktsioon on ehituse ajast säilinud heas seisukorras. Põhjapoolse külje frontoonil on sissepääsu luuk. Ehisviilud (frontoonid) on vooderdatud laudadega (püstlaudis), mis on oletatavasti säilinud lauda ehitamise ajast. Laastude seisukorda on raske hinnata, kuna see on kaetud eterniidiga. Esimese korruse vahelagi koosneb palkidest ja on kaetud katkematu laudade kihiga. Vahelagi on samuti heas seisundis, kuid põhjapoolselt küljelt, kuna kandeseina dolomiidist sisemine kiht on kokku varisenud, konstruktsioon toetub ainult ehitise nurkadele, mis tänu sellele on suure surve (koormuse) all. Põhja- ja läänepoolsed seinad on avariiseisundis.

Põhjapoolne külg on seest lagunened: kõik kivid on kokku kukkunud ja ilmastikuolude tõttu on praktiliselt kogu müürimört seina välispinnas välja puhutud ja maha pestud ning kivid seisavad üksteise peal praktiliselt ilma mördita (ill. 26, 27, 28). Läänepoolne sein on samuti avariiseisundis (ill. 20, 21, 22, 23, 24, 25). Lauda vasakus osas asuv aken on ilma veelauata, selle tagajärjel sattus vesi seina sisse ja pressis graniidist kivid välja. Üle poole kogu seina pindalast on kivid samuti üksteise peal ilma mördita. Ida- ja lõunapoolses lauda konstruktsioonis on mört osaliselt puudu, mis samuti aitab kaasa järkjärgulisele hävimisele (ill. 5, 6, 7, 13). Sisemisel ülevaatusel on näha krohvimata seinu. Põhjapoolne sein on seest hävinud. Fotol 44 on hästi näha ida poolel asuva silluskaare hävinemise protsesse seestpoolt. 30% sisemiste seinte kivimüüritise kogupindalast tuleb taastada. Laudas on säilinud laudpõrand, aga ainult osaliselt (ill. 40, 45). Ehitise ida-, lõuna- ja läänepoolsetel külgedel kasvab looduslik viinamari, mis hävitab samuti lubjast müürimörti. Lõuna- ja idaosas paiknevad väravad on kahe poolega, puidust, mis on valmistatud uutest standardlaudadest. Lihtsate sepistatud hingedega väravad on riputatud sepistatud hingedele, mis on paigaldatud müüritisvuukidesse. Väravad on kinnitatud hingedele kaasaegsete kroomitud metallist poltidega. Kuid aknad on säilinud esialgsel kujul. Kõik avad on ehitatud kaarsillustega kohalikust nn Vasalemma marmorist.

Vundamendi konstruktsioon: vundamendi alus paikneb 650 mm sügavusel liivapadjal. Vundament on ehitatud lõhestatud graniidikividest lubimördil. Vundamendi vaatlusel ei ole konstruktsiooni kahjustusi tuvastatud ja vundament on rahuldavas seisukorras. Šurfi kaevamise ajal põhjas tekkis vesi, mis räägib kogu pinnase madalast tasemest, millel asuvad

talude ehitised (ill. 58, 59, 60, 61). Kuid arvestades seda, et šurfi kaevati varakevadel, võis kõrget veetaset mõjutada ka lumekihi sulamine, mis tekitab mulla veega üleküllastamist.

Ehitise taastamise tingimused

Võttes arvesse kandekonstruksioonide osalist avariiseisundit, peaks remondi- ja restaureerimistööde esmajärgulistest meetmetest olema avariiseisundis seinakonstruksiooni taastamine ja alles seejärel kõik järgnevad tööd: katusetööd jne.

Katuse ettevalmistustööd

1. Enne tööde alustamist tuleb eemaldada kogu taimestik hoone perimeetril.
2. Demonteerida ja utiliseerida katuse eterniidist kattekiht. Arvestades eterniidi mürgisust (asbesti sisaldus jne), tuleb utiliseerimine läbi viia vastavalt kõikidele ohutusmeetmetele. Materjal tuleb kõrvaldada vastavalt mürgiste jäätmete likvideerimisreeglitele.
3. Katuse sarikaosa säilitamiseks on soovitatav ettevaatlikult eemaldada müürlati seintele kinnitus ja eemaldada kogu konstruktsioon kraanaga ning paigaldada eelnevalt ettevalmistatud alusele.
4. Alusele paigaldatud katuse konstruktsioonilt demonteerida vana puidust laastudest kate ja asendada, juhul kui see on vajalik, katusekonstruktsiooni katkised elemendid. Kuna alusroovitise laudis on paigaldatud vahedega erineval kaugusel alates 100 kuni 300 mm (ill. 51, 52, 53), tuleb see demonteerida ja paigaldada katkematu kihina, täiendavaid laudu tuleks kasutada sama paksusega kui säilinud roovitel.
5. Kokkupandud olekus, kuid ilma puidust katteta, katus tuleb paigaldada hoone varem taastatud seintele ja tugevdada, kinnitada. Pärast katuseraami paigaldamist on võimalik alustada katuse kate paigaldamist.
6. Katuse ümberehitamise käigus vajavad maapinnal olevad frontoonid vanade laudade asendamist uutega, sealhulgas frontooni luuk, kuid metallist hinged tuleb roostest puhastada ja värvida metallvärviga.
7. Pärast katuse monteerimist tuleb taastada vahelaudis. Vahelaudist tuleb tugevdada, paigaldada auru- ja tuulekaitsevahendid.
8. Originaalse katusekatte vahetamiseks on soovitatav paigaldada purustatud lehise laastud. Lehis ei karda bioloogilisi mõjusid (hallitus, seen, mädanik), samuti on selle tulekindlus peaaegu kaks korda kõrgem kui männil.

Seinte taastamine

1. Avariiseisundis olevad põhja- ja läänepoolsed seinad tuleb osaliselt demonteerida. Säilitada taastamisel läänepoolset seinu, mis koosneb suurteks tükideks purustatud graniidist (maakivi), dolomiidist ja marmorist. Müüritise taastamiseks tuleb kasutada restaureerimisel kasutatavaid valmis lubimörte.
2. Tuleb lahti võtta ja taastada marmorist kaarsillused. Akna avadesse on soovitatav paigaldada kohalikust marmorist valmistatud äravooluplaat vihmavee ärajuhtimiseks. Selleks, et tuua rohkem päevavalgust ruumi, võib läänepoolsesse seinu rajada veel ühe aknaava, vormistades see sarnaselt olemasolevatele aknaavadele (kaarsillus, töödeldud põsekivid).
3. Hoone seest- ja väljastpoolt on vaja puhastada kõik kahjustatud veelaud ja täita tühjad kividevahelised vuugid identse lubja-mördi abil. Nurkade taastamisel tuleb kivid säilitada ja paigaldada need samal kujul.

Avad

1. Aknaraamid koos karbiga tuleb valmistada uuest kuivast puitmaterjalist, jättes suurused ja profiilid muutmata.
2. Aknaraamid on paigaldatud aknakarpi ilma hingedeta, on soovitatav paigaldada hinged ja leida akende avamiseks sobivad tarvikud. Uks ja värav kinnitatakse sepistatud hingedele, mis on kinnitatud vuukidesse marmorkivide vahele. Uksed ja väravad on paigaldatud avadesse, kus puuduvad karbid. Sepistatud hinged ja lukuriivid tuleb roostest puhastada ja värvida korrosioonivastase metallvärviga. Vahetada või ülevärvida kroomitud uksehingede poldid.
3. Aknaplokkide paigaldamisel, kivi ja puitpindade isolatsiooniks soovime paigaldada bituumenist isolatsioon ja paigaldada perimeetrile looduslik soojustusmaterjal ning aknaploki välisküljele ja siseküljele paigaldada kaitsev äärelüüsi.
4. Aknaplokkid tuleb värvida pintsliga loodusliku linaõli värviga, värvitoon tuleb arhitektiga ja tellijaga kooskõlastada.
5. Soovitatav on valmistada uus uks ja tiibväravad koos karpidega hoone soojuse hoidmiseks. Värvida loodusliku linaõli värviga.
6. Värvida ainult pintsliga, vastavalt vanale tehnoloogiale. Mitte kasutada pihustit või maalrirulli.
7. Puidu ja kivi kokkupuutekohtades peab puu olema bituumenisolatsiooniga kaitstud ja soojustatud. Tuleb paigaldada kaitsepiirlaud.
8. Soovitatav on paigaldada soojapidavaks tehtud uksed ja värav.

Vahelagi

Olemasolevad palkidest kandjatega vahelaed tuleb täiendavalt tugevdada ning lisada sama palkide arv, mis toob kaasa kogu katusekonstruktsiooni täiendava tugevdamise.

Põrandad

1. Osaliselt olemasolevad puitpõrandad demonteeritakse ja ladustatakse tulevaseks kasutamiseks ja eksponeerimiseks.
2. Vundamendi perimeetril seestpoolt eemaldada pinnas kogu vundamendi sügavusel.
3. Vundament tuleb puhastada, parandada müürimörtil. Hoone sees tuleb vundamenti hüdroisolatsiooni kattega töödelda.
4. Nõutud kohtades paigaldatakse plokid puitpõrandate karkassi paigaldamiseks. Ehitustööde ajal võib kasutada erinevaid plokivariante.
5. Kasutada liiva tagasitäitmiseks.
6. Kogu pindala ulatuses asetada siledaks tambitud liivale geotekstiil ja paigaldada lagid. Karkassi sisse paigaldada soojustus ja katta veekindla vineeriga.
7. Vineerile paigaldada distantsiooniliist, millele hakatakse kinnitama põrandalauad.
8. Puitpõrandad tuleb kaaplehega siluda ja katta linaseemne õliga kolme kihiga, vastavalt instruktsioonile.

Vundamendi välimised tööd

1. Eemaldada pinnas kuni vundamendi aluseni, puhastada müüritise vuugid, kuivatada pind ja parandada mörti.
2. Töödelda vundament hüdroisolatsiooni määrdega ning paigaldada soojustusmaterjal 100 mm kinnitustüübleid kasutamata.
3. Soojusmaterjali peale paigaldada vundamendikate ning viia see vundamendi alumisel tasapinnal 1 m kaugusele horisontaalis.
4. Tagasitäitmiseks kasutada liiva, tampides seda tasaseks 2-3 etapis.
5. Tasaseks tambitud liivale on soovitatav paigaldada kivist plaadid, laiusega miinimum 400 mm, kuid mitte laiem kui on katuseräästa ulatus.
6. Täita kiviplaadide vuugid liivaga.

Küüni renoveerimine

1. Küün on võrreldes laudaga rahuldavamas seisukorras.
2. Seinad on ehitatud dolomiidist ja hoone nurgad ning ukse- ja aknaavade pösed on valmistatud kohalikust jämedalt töödeldud marmorist.
3. Seinad tuleb väljastpoolt puhastada taimestikust ja täiendada kõik müüritise vuugid lubimördiga.
4. Aknaava on avariiseisundis, tuleb parandada selle kaarsillust.
5. Aknaplokk tuleks asendada uuega, mis on valmistatud kuivast saematerjalist vastavalt originaalmõõtudele ja profiilidele. Paigaldada marmorplaat vee äravoolu jaoks.
6. Ukseava on renoveeritud kuid on säilinud sepistatud originaaldetailid.
7. Katus on heas seisukorras, kuid puidust kate on kaetud eterniidiga. Tuleb eterniit eemaldada ning utiliseerida vastavalt nõuetele. Puidust katuselaastud tuleb uute vastu välja vahetada. Eelnevalt tuleb kõik katuse kandekonstruktsiooni kahjustatud puidust elemendid (sarikad, talad) restaureerida või osaliselt vahetada ja paigaldada ühtne laudroov.
8. Vahelagi parandada, asendada vananenud kahjustatud lauad sama läbimõõduga-lõikega uutega.
9. Seinad krohvida seest lubimördiga ja värvida lubivärviga, värvitoon kooskõlastada omaniku ja arhitektiga.
10. Küünis on säilinud dolomiitplaatidest kivipõrand. Soovitav on kivid välja võtta, pinnase kiht eemaldada ning vundament puhastada. Kui on remonti vajavaid kohti, siis tuleb need taastada ja restaureerida. Pinnas täita liivaga ja katta geotekstiiliga ning soojustada vahtpolüstürooliga 100 mm. Vahtpolüstürooli peale paigaldada hüdroisolatsioonkile ja valada sardbetoonest tasanduskiht. Paigaldada vanad dolomiitplaadid tsemendi-lubimördile sardbetoonest tasanduskihi peale.
11. Küüni vundament tuleb väljastpoolt lahti kaevata. Müüritise vuugid tuleb puhastada ja parandada ning töödelda hüdroisolatsiooni määrdega. Soojustada vahtpolüstürooliga, piisab 50 mm. Paigaldada membraan ja katta liivaga. Kuuri perimeetril asetada dolomiitplaadid ette valmistatud purustatud killustikust alusele, kasutades tsemendimörti.

4. Kokkuvõte

Pärast ülaltoodud ehitiste renoveerimis- ja säilitamistöid saavad Tänavotsa talu laut ja küün tagasi oma esialgse kuju. Seega saavad hooned uue elu paljudeks aastakümneteks. Kuna ehitisi kasutatakse ainult suveperioodil, ei vaja seinad ja katused soojustamist. Et ehitiste eluiga pikendada vajavad need pidevat tähelepanu ning hoolt, tuleb aeg-ajalt kontrollida kõiki konstruktsioone, et märgata mis iganes algse lagunemise märke.

5. Kasutatud kirjandus ja teised allikmaterjalid

Raamatud ja monograafiad

A. Hein. Padise kandi mõisad. Kogum. Padise pärand, Padise, 2015, lk. 56

H. Ridbeck, Padise läbi aegade. A. Salmin, 2003, lk 17

Artiklid

R. Alatalu, Maastik ja taluarhitektuur. Maa-arhitektuuri inventeerimine. TTÜ, Tln., 2008, Acta architecturae naturalis 1

Internetiallikad

Registreeritud katastriüksuse andmed maa-ameti info. Edastas arhitekt Eva-Liisa Lepik

Padise mõisa ajalugu. padisemois.ee/ajalugu/

Kultuurimälestiste riiklikus registris nr 18626. register.muinas.ee/public.php?menuID=monument

Kultuurimälestiste riiklikus registris nr 18627. register.muinas.ee/public.php?menuID=monument

Suulised materjalid

R. Pikkpõld, intervjuu,. Küsitles autor, 13.03.2018. Märkmed autori valduses

M. Makartsuk suuline vestlus autoriga, 11.03.2018

6. Illustratsioonide nimekiri

1. Tänavotsa talu laut ja küün. Üldvaade idast.
2. Idapoolne hoov.
3. Samas, teine vaade. Esiplaanil on küün.
4. Vaade lauda idafassaadile hoovi poolt.
5. Idapoolne värav.
6. Idapoolne aken.

7. Välisuks.
8. Idaseinas sepisdetail.
9. Sepistatud lauda lõunaseinas.
10. Metsviinamari idapoolsel seinal.
11. Kohalikust marmorist laotud edelapoolne nurk.
12. Metsviinamari lõunapoolsel seinal.
13. Lauda lõunafassaad.
14. Lõunapoolse seina värav.
15. Samas, detailvaade
16. Müüritise mördi puudumine lõunapoolsel seinal vasakul.
17. Edelapoolne nurk, näha seina kahjustused.
18. Edelapoolne üldvaade.
19. Graniitplaat ehitamise aastaga ja perekonnanimega (J. Sangverg 1914) lõunafassaadil.
20. Läänepoolse seina üldvaade.
21. Edelapoolne nurk (graniit, marmor, dolomiit).
22. Sepistatud detail edelapoolses nurgas.
23. Lagunenud läänepoolne sein akna all, külgvaade.
24. Sama, teine vaade
25. Läänepoolne aken.
26. Lagunenud põhjapoolne sein, vaade seest.
27. Alla vajunud vahelagi.
28. Lagunenud põhjapoolne sein, vaade seest.
29. Läänepoolse seina üldvaade.
30. Läänepoolse seina ülaosa ja sarikaots.
31. Müüritise detailvaade.
32. Vaade künile ja laudale loodest
33. Sama, teine vaade
34. Lauda põhjapoolne sein aknaga.
35. Samas, akna detailvaade.
36. Loodepoolne lauda nurk.
37. Frontooni ja pööninguluugi detailvaade.
38. Frontooni ja püstlaudise detailvaade.
39. Frontooni keskosa koos pööninguuksega.

40. Siseruumi vaade lääne suunas.
41. Palkidest vahelagi vahelaudisega.
42. Pööningu üldvaade põhjapoolse frontooni suunas.
43. Lõunapoolne frontoon.
44. Kaarsilluse lagunemine idapoolsel seinal.
45. Säilinud laudis.
46. Vaade hoonetele põhjast, esiplaanil - küün.
47. Küüni aken.
48. Vaade küüni idafassaadile.
49. Küün. Vaade lõunapoolt.
50. Küüni puidust uks.
51. Küüni pööning, palgisarikad, laudroov laastudest katusega.
52. Sama, teine vaade
53. Küüni pööningul laudroov ja laastudest katus.
54. Küüni sisevaade lääne suunas.
55. Küüni sisevaade koos põhjaseina väikese aknaga.
56. Palkidest vahelagi ja sissepääsu kaarsillus.
57. Lõunapoolse seina värava alumine osa.
58. Lõunapoolse šurfi üldvaade.
59. Lõunapoolse šurfi üldvaade peale valmimist, näha juured piki vundamenti.
60. Šurfis vundament 65-70 cm sügavusel.
61. Looduskivi (graniit) vundamendi konstruktsioonis.

Lisad

Illustratsioonid

1. Tänavotsa talu laut ja küün. Üldvaade idast.

2. Idapoolne hoov.

3. Samas, teine vaade. Esiplaanil on küün.

4. Vaade lauda idafassaadile hoovi poolt.

5. Idapoolne värav.

6. Idapoolne aken

7. Välisuks.

8. Idaseinas sepsidetail.

9. Sepistatud lauda lõunaseinas.

10. Metsviinamari idapoolsel seinal.

11. Kohalikust marmorist laotud edelapoolne nurk.

12. Metsviinamari lõunapoolsel seinal.

13. Lauda lõunafassaad.

14. Lõunapoolse seina värav.

15. Samas, detailvaade

16. Müüritise mördi puudumine lõunapoolsel seinal vasakul. 17. Edelapoolne nurk, näha seina kahjustused.

18. Edelapoolne üldvaade.

19. Graniitplaat ehitamise aastaga ja perekonnanimega (J. Sangverg 1914) lõunafassaadil.

20. Läänepoolse seina üldvaade.

21. Edelapoolne nurk (graniit, marmor, dolomiit).

22. Sepistatud detail edelapoolses nurgas.

23. Lagunenud läänepoolne sein akna all, külgsvaade.

24. Sama, teine vaade

25. Läänepoolne aken.

26. Lagunenud põhjapoolne sein, vaade seest.

27. Alla vajunud vahelagi.

28. Lagunenud põhjapoolne sein, vaade seest.

29. Läänepoolse seinä üldvaade.

30. Läänepoolse seinä ülaosa ja sarikaots.

31. Müüritise detailvaade.

32. Vaade künile ja laudale loodest

33. Sama, teine vaade

34. Lauda põhjapoolne sein aknaga.

35. Samas, akna detailvaade.

36. Loodepoolne lauda nurk.

37. Frontooni ja pööninguluugi detailvaade.

38. Frontooni ja püstlaudise detailvaade.

39. Frontooni keskosa koos pööninguuksega.

40. Siseruumi vaade lääne suunas.

41. Palkidest vahelagi vahelaudisega.

42. Pööningu üldvaade põhjapoolse frontooni suunas.

43. Lõunapoolne frontoon.

44. Kaarsilluse lagunemine idapoolsel seinal.

45. Säilinud laudis.

46. Vaade hoonetele põhjast, esiplaanil - küün.

47. Küüni aken.

48. Vaade küüni idafassaadile.

49. Küün. Vaade lõunapoolt.

50. Küüni puidust uks.

51. Küüni pööning, palgisarikad, laudroov laastudest katusega.

52. Sama, teine vaade

53. Kütüni pööningul laandroov ja laastudest katus.

54. Kuuri sisevaade lääne suunas.

55. Kuuri sisevaade koos põhjaseina väikese aknaga.

56. Palkidest vahelagi ja sissepääsu kaarsillus.

57. Lõunapoolse seina värava alumine osa.

58. Lõunapoolse šurfi üldvaade.

59. Lõunapoolse šurfi üldvaade peale valmimist, näha juured piki vundamenti.

60. Šurfis vundament 65-70 cm sügavusel.

61. Looduskivi (graniit) vundamendi konstruktsioonis.